

FET KOMMUNE

Landbruksplan

Høringsforslag

Sammen skaper vi trivsel og utvikling i Fet

1 Bakgrunn og formål

Gjeldende landbruksplan for Fet ble utarbeidet i 2002 og vedtatt av kommunestyret 13. mars 2003. Planen ble utarbeidet av innleid konsulent i samarbeid med Fet Jordbruksforening, Fet skogeierlag, politikere og administrasjon.

26. februar 2018 fattet kommunestyret i Fet følgende vedtak:

*«Den reviderte planoversikten godkjennes med følgende endring:
Kulturminneplan og revidert landbruksplan ferdigstilles så snart som praktisk mulig, og før 1. januar 2020.»*

Revidert landbruksplan skal synliggjøre kommunens landbruksressurser, utfordringer og muligheter og har følgende overordnede målsetninger:

- Jordbruket i Fet skal videreutvikles for å bidra til å nå nasjonale mål om økt matproduksjon og bedre selvforsyning
- Skogbruket i Fet skal videreutvikles med sikte på økt virkesproduksjon og fossilfri energiproduksjon
- Nullvisjon for omdisponering av dyrka og dyrkbar jord
- Landbruket i Fet skal bidra til å utvikle et levende skog- og kulturlandskap
- Landbruket i Fet skal drives på en miljømessig god måte
- Det skal tilrettelegges for bruk av utmarka i Fet til rekreasjon og friluftsliv
- Det skal stimuleres til næringsutvikling gjennom økt tilrettelegging for reiseliv og Inn-på-tunet tiltak

Fra 01.01.2020 blir Sørums, Skedsmo og Fet til Lillestrøm kommune. For å møte den nye kommunens utfordringer og behov må det utarbeides en egen landbruksplan/landbruksstrategi for Lillestrøm.

2 Styrende dokumenter

2.1 Kommuneplanen

I kommuneplanens samfunnsdel vedtatt 22. juni 2015 står det at Fet kommune skal forvalte «natur-, kultur-, skog- og landbruksressursene på en bærekraftig og langsiktig måte».

I kommuneplanens arealdel 2014-2026 (vedtatt 22. juni 2015, med endringer 29. februar 2016) står det «Jordvern skal være et hovedhensyn i arealdisponeringen av dyrka og dyrkbar mark i Fet kommune». Dette målet er videreført også i forslag til kommuneplan 2018-2030.

2.2 Andre kommunale planer

- Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer, på høring våren 2019
- Kommunedelplan Energi og klima 2011-2021, vedtatt 28.02.2011
- Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2015-2025, vedtatt 14.12.2015

2.3 Andre styrende dokumenter og lovverk

Se eget vedlegg.

3 Medvirkning

Jordbruksforeningen og Skogeierlaget har deltatt i arbeidet med utforming av planen gjennom to arbeidsmøter etterjuls vinteren 2019. I tillegg har to politikere fra landbruksnemnda deltatt på disse møtene.

Planen sendes på høring våren 2019 før endelig behandling i kommunestyret høsten 2019.

4 Beskrivelse av landbruket i Fet

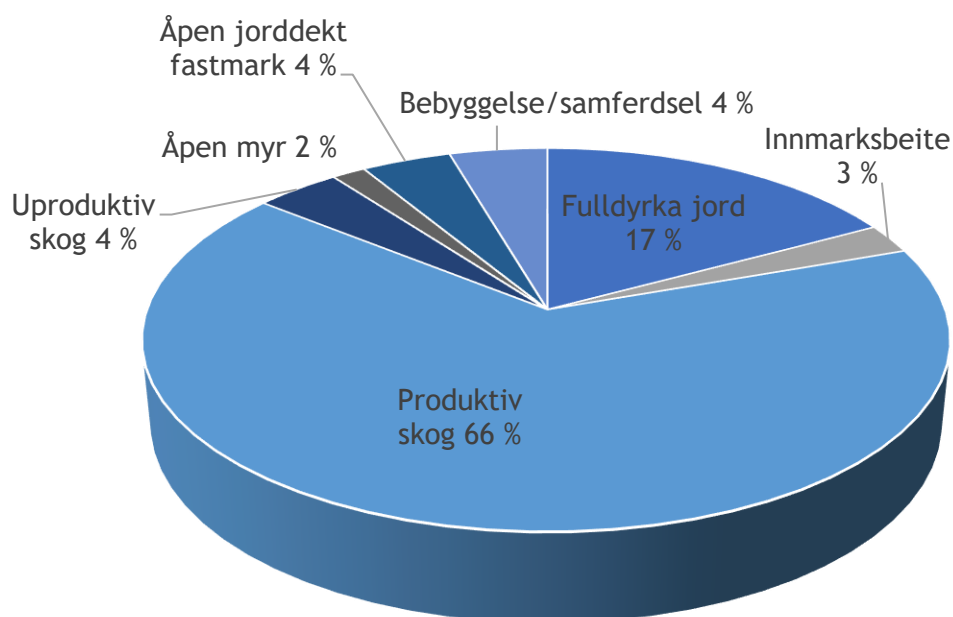
Marin grense angir det høyeste nivået havet nådde etter siste istid. Store deler av jordbruksarealet i Fet ligger under marin grense, og består derfor av hav- og fjordavsetninger som er tørrlagt etter siste istid. Nord i Øyeren, langs Leira og Nitelva (Svelle) og delvis oppover Glomma er det også en del breelv-/elveavsetninger.

Jordarten består for det meste av leir- og siltjord med noe siltig sandjord i enkelte områder i Gansdalen. Størstedelen av arealet har svært god eller god jordkvalitet. I [Kilden](#) fra NIBIO vises det hvor godt arealene i Fet er egnet til nedbørsbasert gras- og korndyrking.

Arealressursstatistikk fra NIBIO viser at det i Fet er følgende fordeling av markslag:

Arealkategori	Areal (daa)	%
Fulldyrka jord	23 665	17,2
Innmarksbeite	3 454	2,5
Produktiv skog	91 341	66,4
Uproduktiv skog	5 461	4,0
Åpen myr	2 167	1,6
Åpen, jorddekt fastmark	5 747	4,2
Åpen skrinn fastmark	250	0,2
Bebyggelse/samferdsel	6 280	4,5
Totalt kartlagt i AR 5	138 365	100,5

Kilde: NIBIO, AR5 årsversjon 2018

4.1 Tradisjonelt landbruk:

Jordbruket i Fet består av korn- og grasproduksjon. I tillegg til innmarksbeite brukes mye av de marginalt fulldyrka arealene som beite.

Gjennom søknad om produksjonstilskudd får forvaltningen en årlig rapportering om alt jordbruksareal (fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite) i drift. Rapportering i perioden 1996-2018 viser en nedgang i areal i drift.

År	Jordbruksareal i drift (daa)	Antall søkere
1996	26230	117
1997	26088	121
1998	27003	118
1999	25765	114
2000	26767	111
2001	26322	104
2002	25598	99
2003	24995	89
2004	25286	87
2005	25625	87
2006	25589	83
2007	25752	82
2008	25656	81
2009	25097	80
2010	25731	76
2011	25504	74
2012	26288	68
2013	25782	68
2014	24470	68
2015	24614	69
2016	22302	68
2017	22303	64
2018	22389	66

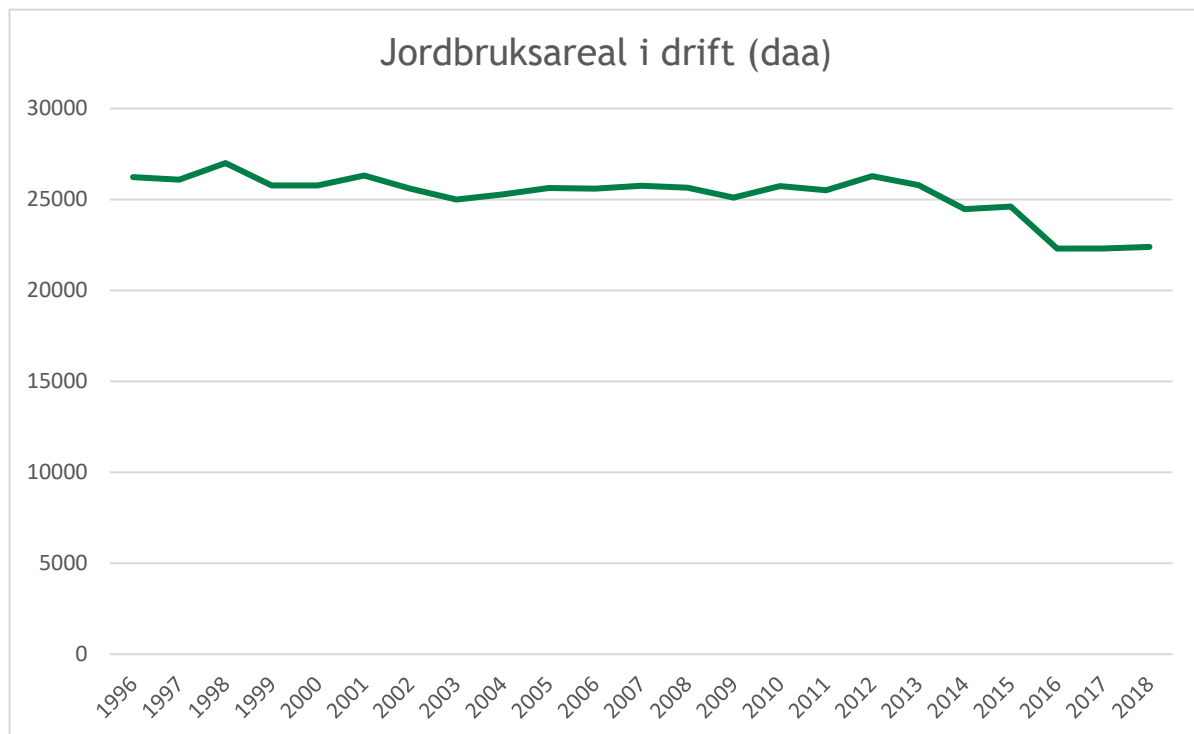
Nedgangen kan ha flere årsaker:

- Opphør av beite
- Små og bratte arealer tas ut av drift
- Digitalt kartgrunnlag har gitt mer korrekte arealtall
- Omdisponering av areal

Som oversikten viser var det 66 søkere om tilskudd til jordbruksareal i 2018 mot 117 i 1996. Areal i drift er imidlertid ikke redusert i tilsvarende grad da en økende andel av arealet leies bort.

Det har vært en stor nedgang i husdyrproduksjonen de siste årene. Ved utgangen av 2018 var det 2 melkeprodusenter igjen i Fet, med tilsvarende reduksjon i antall melkekyr. Antall ammekyr har

imidlertid holdt seg stabilt i perioden 1998-2018. Årsaken til dette er nyetablering og at tidligere melkeprodusenter har gått over til rein kjøttproduksjon. Det er en svinebesetning, en stor besetning på sau og to store eggprodusenter. Det er også en produsent av livkalkun og flere foretak som har hest, stort sett som hobbyvirksomhet. De siste årene er det etablert noen honningprodusenter.

Figur 1: Utvikling i jordbruksareal i drift

Fet har ingen produsenter som driver økologisk.

4.2 Inn på tunet

I Fet er det to etablerte «Inn på tunet» bedrifter som er sertifisert gjennom Matmerk:

Faldalen virksomhetssenter - Hauger gård

Har et tilbud til yngre demente i samarbeid med sykehjemsetaten i Oslo og et tilbud om APS-plasser (arbeidspraksis i skjermet virksomhet) i samarbeid med Fretex/NAV. Lenke:

<http://www.virksomhetssenter.no/>

Folk og Fe

Har blant annet tilbud om helg- og ukesavlastning for barn og ungdom, et pedagogisk tilbud rettet mot skole og arbeidspraksis i samarbeid med NAV. I tillegg har de tilbud om sommerleir med hund for barn og unge. Lenke: <https://folkogfe.no/>

4.3 Landbruksbasert reiseliv

Fet har to tilbydere av utleie av hytter/hus til fisketurisme. Begge tilbyr utleie av hytter kombinert med fiske i Glomma/Øyeren.

4.4 Skog

I skogbruket har avvirkingen de siste ti år variert mellom 8 500 m³ til 30 000 m³ pr. år med et gjennomsnitt på 15 000 m³. Så godt som all avvirking er mekanisert. Manuelt arbeid foregår i hovedsak i forbindelse med planting/ungskogpleie.

5 utfordringer og muligheter

Jord- og skogbruksnæringa i Fet skal bidra til økt produksjon av mat og skogsvirke på en bærekraftig og klimavennlig måte. Næringa skal også bidra til å utvikle et levende kultur- og skoglandskap.

5.1 Matproduksjon

5.1.1 Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord:

Landbrukets produksjonsarealer er under stort press for å tas i bruk til andre formål enn landbruk. Søknader om omdisponering av dyrka og dyrkbar jord kommer dels gjennom reguleringsplaner dels gjennom enkeltstående søknader fra tiltakshaver.

Gjennom lokal arealforvaltning har kommunen en viktig rolle i å ivareta nasjonale og regionale jordvern hensyn. I nasjonal jordvernstrategi har Stortinget vedtatt at den årlige omdisponeringen av fulldyrka jord skal være mindre enn 4000 daa. Målet skal nås gradvis innen 2020.

KOSTRA-tall viser at det i Fet i perioden 2005 -2018 ble omdisponert totalt 354 daa dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk. I samme periode ble det godkjent nydyrking av 16 daa.

Kategori	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Omdisponering av dyrka jord etter jordloven	1	3	5	1	3	14	1	2	2	3	2		1	2
Omdisponering av dyrkbar jord etter jordloven	4	4		1	1			5						
Omdisponering av dyrka jord etter PBL						60	72	7	99				24	1
Omdisponering av dyrkbar jord etter PBL							36							
Omdisponering i alt	5	7	5	2	4	74	109	14	101	3	2		25	3

Kilde: KOSTRA. Statistikkbanken, Kommunal forvaltning av landbruksarealer

Omdisponering av areal etter plan- og bygningsloven skyldes hovedsakelig større reguleringsplaner knyttet til samferdsel (Riksvei 22, omlegging av fylkesvei 279 og riksvei 169). I 2010 ble det omdisponert 6 daa fulldyrka jord til juletreproduksjon.

Kommuneplanens arealdel 2018-2030 er på høring våren 2019. I høringsutkastet videreføres forutsetningen om at «Jordvern skal være et hovedhensyn i arealdisponeringen av dyrka og dyrkbar mark i Fet».

For å sikre jordvernet skal det, i en tidlig fase av planleggingen, alltid vurderes følgende forhold når det planlegges tiltak på dyrka eller dyrkbar jord:

- Arealoppgaver (dyrka og dyrkbar)
- Hvilken verdi har arealet (jordkvalitet og produksjonspotensiale)
- Er arealet lettrevet ut fra arrondering, størrelse og tilgjengelighet
- Er arealet en del av et større sammenhengende jordbruksareal
- Skaper omdisponeringen drifts- eller miljømessige ulemper for gjenværende jordbruk
- Skaper omdisponeringen press på andre (mer verdifulle) arealer
- Hva er samfunnsnyttene av tiltaket

5.1.2 Leiejord

Tall fra søknad om produksjonstilskudd viser at det i 2018 ble drevet totalt 22 389 daa (fulldyrka jord og innmarksbeite) fordelt på 66 søkere. Av dette var 8 919 daa leid areal. Dette gir at 40 % av arealet i drift i 2018 er leiejord. Gjennomsnittlig jordbruksareal pr. jordbruksbedrift var 339 daa.

Leie av jord kan gi utfordringer ved at vedlikehold av kantsoner og hydrotekniske anlegg nedprioriteres. Større driftsenheter kan også skape utfordringer med å rekke alle operasjonene til mest mulig gunstig tidspunkt.

5.1.3 Driveplikt

Driveplikten, som er hjemlet i jordlovens § 8, gjelder alle eiere av jordbruksareal. Jordbruksareal er fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite. Driveplikt kan oppfylles på to måter; enten ved at eier driver jorda selv eller ved bortleie. Hvis eieren ikke driver jordbruksarealet selv, ikke har leid bort jorda eller bortleieavtalen fører til driftsmessige uheldige løsninger kan kommunen gi pålegg om å leie bort jorda for en periode av inntil 10 år, at jorda skal plantes til med skog eller tiltak av hensyn til kulturlandskapet.

Kommunen skal føre tilsyn med at bestemmelsene om driveplikt overholdes. Det kan, i enkelte tilfeller, søkes om fritak fra driveplikten.

Eiere av areal som omfattes av driveplikt er ikke alltid klar over omfanget av denne plikten. For å øke bevisstheten rundt problematikken skal kommunen orientere alle grunneiere om innholdet i plikten og muligheter for eventuelle sanksjoner ved brudd på driveplikt.

5.1.4 Nydyrking

På nasjonalt nivå er arealer egnet for nydyrking en knapp og begrenset ressurs. 73 % av det dyrkbare arealet ligger i klimasoner der arealene er uegnet for korndyrking og 35 % av areal er myr. Myrjord er problematisk å dyrke opp da den vil slippe ut mye CO₂ og metangass, noe som kan bidra til økt drivhuseffekt.

I følge [Arealbarometer for Fet](#) oppdatert i 2014 var det 10 889 daa dyrkbar jord der 8892 daa er mineraljord og 1997 daa er organisk jord/myrjord. I perioden 2005-2017 ble det gjennomført nydyrking av 16 daa.

Ved vurdering av søknader om nydyrking skal kommunen blant annet vurdere virkningene tiltaket vil få på naturmangfoldet og eventuelle kulturminner. I Fet er det lite aktuelt å dyrke opp myrareal da mye av arealene ligger langt fra vei. Breimosen naturreservat er fredet etter naturvernloven.

5.1.5 Agronomi

Regjeringen har vedtatt et mål om å øke norsk matproduksjon i takt med befolkningsøkningen, kornproduksjonen skal derfor øke med 20 % innen 2030. Mange av virkemidlene for å nå dette målet ligger imidlertid utenfor kommunens styring.

I tillegg til å prioritere jordvern og følge opp driveplikt kan kommunen bidra ved å informere om mulighetene for økt produksjon ved god agronomi (drenering, redusert jordpakking, jordforbedrende tiltak).

Kommunen bidrar også ved å være førstelinjetjeneste for Innovasjon Norge i forhold til tilskudd og lån til utvikling av tradisjonelt landbruk (korntørke, driftsbygninger, gjødsellager).

Floghavre er en viltvoksende havreart som ligner vanlig dyrka havre, og slektskapet er så nært at de kan krysses med hverandre. Floghavre opptrer som ugras med stor spreedevne, og konkurrerer med kulturplantene om næring, lys og vann. [Forskrift om floghavre](#) pålegger driver av landbrukseiendommen ansvar for kontroll og bekjempelse av floghavre. Kommunen følger opp med informasjon og stikkprøvekontroll av bekjempelsen.

Hønsahirse er et ugras som er i rask spredning og finnes nå mange steder i Sør Norge.

Det er ingen lover eller forskrifter som krever registrering eller bekjempelse av hønsahirse slik det er for floghavre. Den kan bli en like stor trussel som floghavre og det er viktig å få kunnskap om [Hønsahirse](#) og hvordan den skal bekjempes.

5.1.6 Drenering

God drenering er avgjørende for å kunne øke matproduksjonen i årene som kommer. Det er også et viktig ledd i å tilpasse jordbruket til et endret klima med mer nedbør. God drenering reduserer faren for erosjon fra jordbruksarealer og bidrar på den måten til god vannkvalitet og et godt vannmiljø. Godt drenert jord slipper dessuten ut mindre lystgass enn vannmettet jord.

Det gis tilskudd til drenering av tidligere grøftet eller planert jordbruksareal. Tilskuddet kan ikke gis der tiltaket medfører vesentlig skade for annen eiendom og naturmangfold, vesentlig fare for flom og vannforurensning eller skade på automatisk fredete kulturminner. I perioden 2013-2018 ble det søkt om tilskudd til drenering av 385 daa.

Muligheter matproduksjon:

Kommunen skal:

- Bidra til at jordbruksarealer sikres til jordbruksproduksjon
- Ved planer om alternativ bruk av dyrka eller dyrkbar jord skal følgende utredes:
 - Arealregnskap
 - jordkvalitet
 - produksjonsevne
- Etterspørre langsiktige leieavtaler for jordbruksareal
- Følge opp driveplikt
- Veilede ved søknader om investering i tradisjonelt landbruk
- Bidra til å synliggjøre landbruket
- Bidra til økt oppslutning om drenering av vassjuk jord
- Bidra til fokus på floghavre gjennom årlig informasjonsskriv/spørreskjema og stikkprøvekontroller

5.2 Miljø

Landbrukets miljøinnsats reguleres gjennom en rekke lover og forskrifter. Mange av tiltakene er rettet mot begrensnig av tilførsler av jord- og næringsstoffer til vassdragene.

5.2.1 Forskrift om regionale miljøtilskudd (RMP)

Regionalt miljøtilskudd skal stimulere til tiltak som begrenser forurensning og fremmer kulturlandskapsverdier. I RMP for Oslo og Viken er arealer under marin grense prioritert for tilskudd til forurensning. Nytt i 2019 er at det innføres miljøavtale som skal bidra til å gjennomføre flere miljøtiltak på samme foretak, og at disse i kombinasjon skal gi større miljøgevinst enn enkelttiltak.

Oppslutningen om RMP i Fet i perioden 2013-2018:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ingen/utsatt jordarbeiding	5 825 daa	5 150 daa	5 437 daa	5 939 daa	6 169 daa	4 651 daa
Direktesådd høstkorn	-	-	-	-	-	629 daa
Fangvekster	61 daa	21 daa	21 daa	-	-	95 daa
Grasdekt vannvei	379 m	860 m	860 m	1 860 m	2 163 m	683 m
Ugjødsla randsone i eng	-	-	870 m	1 970 m	2 053 m	1 744 m
Vegetasjonssone	6 734 m	7 170 m	7 341 m	6 082 m	2 974 m	4 026 m
Andre grasdekte arealer	611 daa	991 daa	1 044 daa	1 019 daa	1 154 daa	1 252 daa
Stubb i flom-utsatte og vassdragsnære områder	36 daa	135 daa	74 daa	139 daa	117 daa	180 daa

Kilde: Statens landbruksforvaltning, tiltaksrapport RMP (2013-2018)

Som det vil framgå av tabellen er oppslutningen om de ulike ordningene variabel. Årsakene til dette kan være:

- Gode år for høstkorn reduserer arealet i stubb
- Arealet pløyes om høsten av agronomiske årsaker (mindre risiko for mykotoksiner i kornet, raskere opptørking om våren, dårlig drenert areal)
- Plundrete drift
- Høstekrav til grasarealer

Areal i gras framgår ikke av søknad om regionalt miljøtilskudd. I perioden 2009-2018 har størrelsen på grasarealet i gjennomsnitt vært drøyt 5 400 dekar.

5.2.2 Forskrift om regionale miljøkrav

I noen nedbørsfelt er det gjennom forskrift stilt krav til bestemte jordarbeidingsrutiner. I Fet gjelder dette Leira som har hatt følgende regionale miljøkrav i flere år:

- Erosjonsutsatte drag skal ikke jordarbeides om høsten
- Flomutsatt areal skal ikke jordarbeides om høsten
- Det skal være buffersone langs alle vassdrag som mottar avrenning fra jordbruksareal

Ny felles forskrift om regionale miljøkrav for Oslo og Viken er under utarbeidelse. For områder som allerede har miljøkrav vil forskriften tre i kraft fra 1.1.2020, mens eventuelle nye områder vil bli omfattet av nytt regelverk fra tidligst 1.1.2021.

5.2.3 Miljøkrav produksjonstilskudd:

For å ha rett på produksjonstilskudd til areal kreves det at søker ikke foretar inngrep som forringer kulturlandskapet og at det settes igjen en vegetasjonssone på minst to meter mot vassdrag med årssikker vannføring (se definisjon i [Vannressursloven](#) § 3). I tillegg må søker ha gjødslingsplan og journal over plantevernmidler.

Kommunen følger opp miljøkravene gjennom den årlige kontrollen av minst 10 % av foretakene som søker tilskudd.

5.2.4 Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

Det gis tilskudd til gjennomføring av miljøtiltak utover det som forventes av vanlig jordbruksdrift. Tilskuddet fordeles etter prioriteringer i kommunens tiltaksstrategi. I Fet er utbedring av hydrotekniske anlegg høyt prioritert.

Det ble i 2018 søkt om tilskudd til å gjennomføre utbedring av hydrotekniske anlegg på 11 eiendommer.

5.2.5 Forskrift om gjødselvarer m.v av organisk opphav

Lagring og bruk av organisk gjødsel reguleres gjennom gjødselvarerforskriften. Regelverket er under revidering. I arbeidet med revideringen skal det ses på hvordan gjødsel kan utnyttes best mulig i planteproduksjon og som kilde til bioenergi. Samtidig er det et klart mål å redusere avrenning og utslipp til luft.

Hestegjødsel kan være en utfordring, både i forhold til lagring, møkk fra utegang og bruk.

Lagring

Reglene om hvor og hvordan hestegjødsel skal lagres er hjemlet i gjødselvarerforskriften. Gjødsel kan lagres direkte på bakken, men må skjermes mot overflatevann. Kommunen kan i tillegg gi pålegg om at gjødsel skal skjermes mot nedbør. Gjødsel kan med fordel lagres på et tett underlag. Det er ikke lovlig å deponere hestegjødsel i terrenget eller å la det ligge på bakken i årevis.

Bruk

Etter gjødselvarerforskriften skal det være minimum 2 daa tilgjengelig spredeareal pr. hest. Mengden skal tilpasses gjødslingsbehovet på arealet og dokumenteres i gjødselplanen.

Vannområde Leira/Nitelva har utarbeidet en informasjonsbrosjyre om [Hestegjødsel](#)

5.2.6 Vannforskriften

Gjennom arbeidet med vannforskriften deltar Fet i to vannområder, Leira/Nitelva og Øyeren. Begge vannområdene tilhører vannregion Glomma. Vannforskriften definerer at alle vannforekomster skal oppnå god økologisk og kjemisk tilstand innen en gitt tidsfrist. For å nå dette målet er det i regionalt tiltaksprogram for vannregion Glomma beskrevet nødvendige tiltak. Tiltakene er beskrevet i de lokale tiltaksanalysene for Leira/Nitelva og Øyeren.

5.2.7 Mottak av masser (terrengregulering)

Mottak av masser reguleres av plan- og bygningslovens § 20-1 og byggesaksforskriften § 4-1. Byggesaksforskriften har begrensninger i forhold til avvik fra «opprinnelig terrengnivå» (høyde), men gir ingen begrensning i forhold til utstrekning av tiltaket.

I forslag til bestemmelser til kommuneplanens arealdel § 1.18 står det:

«Terrenginngrep i LNF-områder, som overstiger 1 meter og/ eller 1000 m² er søknadspliktig».

Videre er det krav om dokumentasjon av hvor massene kommer fra.

Tilførsel av eksterne masser i LNF-områder er terrenginngrep som er i strid med arealformålet.

Avhengig av tiltakets omfang vil kommunen derfor kreve reguleringsplan eller dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. Det er også svært viktig å kreve dokumentasjon på hvor massene kommer fra, forurensningsgrad og volum. I tillegg skal kvaliteten og avlingspotensialet for arealer som skal etterbrukes til matproduksjon opprettholdes eller forbedres.

Ved tiltak som berører dyrka og dyrkbar jord skal det utarbeides en plan for håndtering av matjord. Der tiltaket medfører at fulldyrka jord tas ut av drift for en periode, er det viktig at matjorda ivaretas slik at den kan tilbakeføres til arealet når anleggsperioden er avsluttet.

Ved varig omdisponering av fulldyrka jord kan det bli aktuelt å flytte matjorda permanent. I Nasjonal jordvernstrategi er imidlertid jordflytting vurdert som en «siste utvei dersom man ikke kan unngå nedbygging, avbøte gjennom tilpasninger og reduksjon av omfang, eller restaurere direkte effekter av utbygging.»

For tiltak der det ikke er mulig å ivareta matjorda internt, kan det – for å sikre ivaretagelse av ressursen - settes av arealer som kan opparbeides for å erstatte den matproduksjonsfunksjonen som de berørte arealene hadde. Det er imidlertid svært viktig å presisere hvilke masser arealet skal kunne ta imot og følge opp med kontroll av massene.

Tilførsel av eksterne masser kan bidra til spredning av planteskadegjørere og fremmede arter. Det er derfor viktig å ta hensyn til dette i anleggsperioden.

Muligheter miljø:

Kommunen skal:

- Bidra til god oppslutning om landbrukets miljøvirkemidler
- Følge opp krav til lagring og bruk av husdyrgjødsel
- Følge opp krav til gjødselplan
- Følge opp andre miljøkrav i forskrift om produksjonstilskudd
- Bidra i arbeidet med oppfølging av arbeid i vannområdene
- Følge opp regionale miljøkrav
- Informere om tilskudd til spesielle miljøtiltak
- Følge opp krav til kontroll ved mottak av masser
- Sikre at matjorda ivaretas ved irreversible inngrep i jordbruksareal
- Følge opp krav til kontroll av masser med hensyn på floghavre

5.3 Klima

Klimaet er i endring og hovedårsaken er menneskeskapte utslipp av klimagasser, se blant annet artikkel på forskning.no

Metan fra husdyr og husdyrgjødsel er den største bidragsyteren til klimagassutslipp fra jordbruket. Lystgass fra jord er også en viktig utfordring, men det er stor usikkerhet knyttet til størrelsen på tapene og effekten av ulike driftstilpasninger og tiltak. Andre utslippskilder er CO₂ fra nedbryting av karbon i jord og fra forbruk av fossile energikilder i gårdsdriften.

Landbruket vil få to hovedutfordringer i forhold til klimaendringene:

- Å motvirke klimaendringene gjennom reduserte utslipp, økt CO₂-opptak og karbonlagring
- Å mestre produksjonen under et endret klima

I 2016 ble rapporten «Landbruk og klimaendringer» lansert. I følge rapporten er det to hovedstrategier for å redusere klimagassutslippene fra jordbrukssektoren:

- Endret konsum og sammensetning av matforbruket
- Redusere utslippene innenfor samme produksjonsvolum (optimalisere produksjonen)

Noen av virkemidlene for å bidra til reduserte utslipp av klimagasser fra landbruket ligger utenfor kommunens styringsmulighet. Kommunen kan imidlertid bidra til redusert utslipp på områdene vist i tabellen på neste side.

Som vist i tabellen gir regionalt miljøprogram mulighet for å søke tilskudd til klimatiltak som nedfelling eller nedlegging av husdyrgjødsel og biorest og spredning av husdyrgjødsel med tilførselslange. I tillegg er det gjennom miljøavtale mulig å få tilskudd til tiltak for å bedre jordstruktur og øke innhold av organisk materiale. Gjennom tilskudd til beiting bidrar regionalt miljøprogram også til økt karbonlagring i eng noe som vil redusere netto utslipp av klimagasser på gårdsnivå.

Gjødselvereforskriften er under revisjon blant annet med sikte på miljøhensyn. Når denne er vedtatt vil kommunen følge opp endringene. Gjennom kontroll av søknader om produksjonstilskudd følger kommunen også opp gjødslingsplaner på det enkelte bruk.

Lystgassutslippene fra jord påvirkes av blant annet gjødselmengde, jordas vannmetning, jordstruktur og pH.

	Gjødselvarerforskriften	RMP	Drenering	SMIL	Jordvern	Innovasjon Norge	Rådgiverapparatet
Husdyrgjødsel							
Lagring	Følge opp nye krav til lager for husdyrgjødsel (lagerkapasitet, dekke på gjødsellager)					Tilskudd til lager husdyrgjødsel	Informasjon om nye krav til gjødsellager
Spredning	Kontroll av gjødslingsplan	Tilskudd til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel					Informasjon om RMP
Jordsmonn	Kontroll av gjødslingsplan	Tilskudd til utsatt/endret jordarbeiding Tilskudd til tiltak som bidrar til økt karbonlagring i jord (jordstruktur og jordforbedring)	Tilskudd til drenering av jordbruksjord	Tilskudd til utbedring av hydrotekniske anlegg	Vern av matjord		Informasjon om RMP og SMIL
Energibruk i jordbruket						Tilskudd til tiltak som bidrar til utfasing av fossil energi på gårdsbruk	
Klima-rådgivning							Klimaråd på gårdsnivå
Beiting		RMP tilskudd til beiting i ravinelandskap vil føre til økt karbonlagring i enga. Dette vil igjen føre til et lavere netto utslipp av klimagasser fra landbruket		Tilskudd til gjerding			Informasjon om RMP midlene til beiting og effekten dette har på karbonlagring i eng Informasjon om SMIL-midler

Muligheter klima

Kommunen skal:

- Bidra til å sikre at jordbruksarealer brukes til jordbruksproduksjon
- Informere om mulighetene for jordforbedrende tiltak i regionalt miljøprogram
- Informere om midler til istandsetting av beiter gjennom SMIL
- Informere om beitetilskudd i regionalt miljøprogram
- Stimulere til bruk og produksjon av fornybar energi
- Være restriktiv i forhold til søknader om nydyrking av myr
- Være pådriver for økt drenering
- Følge opp krav i gjødselverforskriften

5.4 Avfall

Landbruket produserer mye avfall og har, i likhet med andre næringer, plikt til å håndtere avfallet på en forsvarlig måte. Hvis kommunen oppdager ulovlig lagring av avfall i landbruket kan det gis pålegg om opprydding og fjerning av avfall og brukte gjenstander. Kommunen kan også pålegge den ansvarlige å sende inn nødvendige opplysninger eller gjøre undersøkelser. I de tilfellene hvor pålegget om opprydding ikke følges opp kan kommunen fatte vedtak om tvangsmulkt eller gjennomføre opprydding.

5.4.1 Plastinnsamling

Plast er et viktig material for landbruket, men også en kilde til forurensning. De vanligste typene plast i landbruket er rundballeplast, PP-sekk (sekker til gjødsel, såkorn og lignende), fiberduk og hard plastemballasje som kanner, plantebrett og kasser. Høyest mulig returandel for landbruksplast er svært viktig for næringas miljøavtrykk og omdømme.

I 2017 ble det registrert innkjøp av ca. 13 000 tonn plast til landbruket, mens ca. 18 000 tonn ble levert til gjenvinning (kilde SSB-rapport Jordbruk og miljø 2018). Årsaken til at plasten som leveres til retur er tyngre enn den som omsettes er i hovedsak at brukt landbruksplast inneholder en del stein, jord, is, sand o.l.

Fet Jordbruksforening arrangerer årlige aksjoner for innsamling av landbruksplast. Innsamlingen skjer i løpet av en uke på våren før plasten hentes av en ekstern aktør.

Muligheter avfall:

Kommunen skal:

- Informere om regelverket
- Følge opp saker med ulovlig deponering av avfall
- Bidra med informasjon om returordningen for plastavfall
- Fortsette samarbeidet om plastinnsamling med Jordbruksforeningen

5.5 Kulturlandskap

Landbrukets kulturlandskap omfatter områder i utmark og innmark der landbruksdrift har påvirket utformingen av landskapet og preget de kulturhistoriske, biologiske og estetiske verdiene. Endringer i areallbruk har i løpet av de siste hundre årene ført til store endringer i naturen. Mange naturtyper og arter er avhengig av bruk eller skjøtsel. Når områder som tidligere ble beitet eller slått gror igjen vil derfor plante og dyrelivet endres.

Endrede driftsmåter i landbruket og nedbygging av arealer er viktige faktorer som har ført til at arter og naturtyper er truet. Klimaendringer med høyere temperaturer, lengre vekstsesong og mer ekstremvær vil sannsynligvis også påvirke tilstanden i naturtypene.

I følge [Miljøstatus](#) finnes 24 % av alle truede arter i kulturmark (kystlynghei, beitemark og slåttemark). De fleste av disse er biller, sopp, sommerfugler, karplanter og vepser.

Naturmangfoldloven gir mulighet for å gi enkelte naturtyper ekstra beskyttelse som utvalgte naturtyper. Dette kan være naturtyper som er truet eller på annen måte er viktige for å ta vare på naturmangfoldet. En av de utvalgte naturtypene er hule eiker (se <https://www.hule-eiker.no/>).

I følge Naturbase er det ikke registrert noen hule eiker i Fet, men ifølge [BioFokus-rapport 2016-10](#) er det imidlertid registrert 7 lokaliteter.

5.5.1 Beite

Gjennom regionalt miljøprogram gis det tilskudd til tiltak som stimulerer til beiting gjennom følgende ordninger:

- Drift av beitelag
- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark (raviner)
- Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i utmark (øyer og holmer)

Gjennom denne ordningen er det i Fet gitt tilskudd til beiting med storfe og sau på øyene i Øyeren og til beiting med hest, sau, storfe og alpukka i ravineområdene og marginalt fulldyrka arealer på land. Det er også gitt tilskudd til drift av et beitelag.

Det er mulig å søke om midler til rydding og inngjerding av gamle beiteområder gjennom SMIL. Søknader om gjerding blir høyt prioritert.

I 2018 gjennomførte Biofokus en kartlegging av ravinelandskapet i Fet, se [BioFokus-rapport 2017-27](#). Tre av de kartlagte ravinene fikk verdi som svært viktig (A-verdi), elleve ble vurdert som viktige (B-verdi) og syv av ravinesystemene fikk lokal verdi (C-verdi). For mange av ravinene er ekstensivt beitetrykk aktuell skjøtsel. Ved gjennomføring av tiltak innenfor de kartlagte områdene må det tas hensyn til de kartlagte naturverdiene.

Nofence er et system for å ta i bruk beiteområder uten omfattende inngjerding. Systemet består av en solcelledrevet klave med GPS-teknologi og et digitalt kart. Går dyra over den opptegnede nofencegrensa og inn i varslingsfeltet begynner klaven å pipe som varsel om strømstøt. Systemet er tatt i bruk og fungerer godt for geit. Bruk av Nofence for storfe og sau er under utprøving. Nofence har som intensjon å øke andelen dyr på beite gjennom å gjøre beitebruk sikrere for dyra og enklere for bonden.

Innafor vedtatt ulvesone vil ulven medføre en utfordring med hensyn på å opprettholde og øke beitebruken. Det stilles store krav til inngjerding der formålet er å holde ulven ute og ikke bare beitedyra inne. Bl.a. skal nederste strømtråd være maks 20 cm over bakkenivå på ethvert sted, noe

som begrenser områder som kan gjerdes samt medfører mye vedlikehold for å holde vegetasjonen under kontroll. I forhold til småfe ekskluderer ulven muligheten til å benytte Nofence. Fylkesmannen forvalter tilskudd til forebyggende tiltak mot rovviltskader, blant annet til rovdyravvisende gjerder.

Villsvin er en fremmed art som er på vei inn i Norge. Arten er observert også i Fet. Negative effekter av villsvin kan være skade på jordbruksprodukter og ødeleggelse av gjerder. Det kan også oppstå et smittepress mot grisebesetninger.

5.5.2 Kulturminner og kulturmiljøer

Gjennom regionalt miljøtilskudd i Oslo og Viken kan det gis tilskudd til skjøtsel av gravhauger. Skjøtselen kan skje ved beiting eller slått/rydding. Tidligere ordninger med tilskudd til skjøtsel av automatiske fredete kulturminner (som Piggåsen) og skjøtsel av steingjerder, bakkemurer, trerekker og alleer er ikke lenger aktuelle i Fet.

Det kan også gis tilskudd til slått, rydding eller beiting for å hindre gjengroing av gårdsdammer.

Gjennom SMIL er det åpnet for å gi tilskudd til særpregede elementer i kulturlandskapet som steingjerder, alleer og store gamle trær.

5.5.3 Biologisk mangfold

For å ta vare pollinerende insekter kan det, gjennom regionalt miljøtilskudd, gis tilskudd for å så og skjøtte soner med pollinatorvennlige frøblandinger.

Gjennom SMIL-ordningen kan det også gis tilskudd til tilrettelegging for åkerriksa som er klassifisert som kritisk trua på [Rødliste for arter](#).

5.5.4 Alternativ bruk av driftsbygninger

Låvene i kommunen er et viktig landskapselement, men mange av låvene er i dag uten tradisjonell bruk og utgjør en vesentlig vedlikeholdskostnad for eierne.

En alternativ bruk av driftsbygningene kan sikre inntekt for eier og bidrar dermed til økt interesse for vedlikehold av bygningen. På den måten forringes heller ikke kulturlandskapet.

I Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Fet 2019-2031 er det særlig pekt på verdien av å ta vare på de «røde» låvene som landskapselementer. Planen foreslår å utarbeide retningslinjer som åpner for at låvene kan brukes til alternative formål og dermed bevares som landskapselementer for ettertiden.

Veilederen [Garden som ressurs](#) fra Landbruks- og matdepartementet/Kommunal- og moderniseringsdepartementet er et hjelpemiddel for å vurdere om bygge- og anleggstiltak, samt bruksendringer, er i tråd med LNFR-formålet i kommuneplanens arealdel.

Dersom driftsbygninger på landbrukseiendommer skal tas i bruk til andre formål er det viktig å avklare bruken i forhold til kommuneplanens arealdel.

5.5.5 Dispensasjon fra kommuneplanens arealdel:

I LNF-områder skal det, ved etablering av boliger som ikke kan knyttes til drifta på eiendommen vurderes dispensasjon fra kommuneplanens arealdel. For å kunne gi dispensasjon skal fordelene ved å tillate tiltaket være større enn ulempene.

Regelverket knyttet til etablering av kårbolig er strammet inn. Det skal derfor bare gis samtykke til oppføring av kårbolig når det ikke er tvil om at kårbolig er nødvendig av hensyn til driften av eiendommen.

Muligheter kulturlandskap

Kommunen skal:

- Informere om muligheter for tilskudd til bevaring av kulturminner og kulturmiljøer
- Informere om muligheter for årlige tilskudd til beite
- Legge til rette for beiting
- Stimulere til tiltak for økt tilrettelegging for pollinerende insekter
- Bistå med informasjon om tilskudd til åkerriksevennlig slått
- Legge til rette for organisert grunneiersamarbeid over større områder for å tilrettelegge for felling av villsvin

6 SKOGBRUK

6.1 Bioenergi:

I Fet er det potensiale for å benytte både skogsvirke og hogstavfall til bioenergi. Å levere kun råstoffet til dette generer lite inntekt da det er lavt priset. Ved å levere varme som produkt, dvs. at bønder går sammen om å bygge og drifte biovarmeanlegg, er det et potensiale mhp. inntjening og å skape aktivitet/arbeidsplasser samtidig som en bedrer utnyttelsen av lokale ressurser. Fet kommune bør ha som krav at etablering av biovarmeanlegg skal vurderes ved oppføring av egne nye bygg. Det bør også analyseres om biovarmeanlegg er aktuelt i eksisterende bygg.

6.2 Foryngelse/stell av skog:

Det ble i perioden 2008-2017 gjennomført ungskogpleie på 420 daa i snitt pr. år. Det ble i samme periode satt ned 28 000 planter pr. år. For både planting, ungskogpleie og avvirkning har aktiviteten vært størst i andre halvdel av perioden. Hvis en forutsetter gjennomsnittlig kubikkmasse ved slutthogst på 20 m³/daa og gjennomsnittlig avvirkning på 15 000 m³/år (siste 10 år), tilsier det et fremtidig behov for ungskogpleie på 750 daa/år. Noe av avvirkningskvantumet er tynning og det kan antas at gjennomsnittlig kubikkmasse pr daa er noe høyere da det er mange virkesrike granbestand som har blitt avvirket i seinere år. Dette tilsier et lavere anslag for antall daa med behov for ungskogpleie. Men samtidig trenger en del av områdene med god bonitet at det skjottes i to omganger.

I forbindelse med utarbeidelse av nye skogbruksplaner er det ved laserscanning mulig å få en indikasjon på hvor det er behov for ungskogpleie og hvor stort behovet er. Mens planen ennå er fersk kan det være et effektivt tiltak å henvende seg til de skogeierne som det fremkommer har et behov for å utføre ungskogpleie. Dette kan gjøres av skogeierandelslagene, som også kan utføre arbeidet, eller av eksternt innleide prosjektledere.

Viktigheten av planting har fått økt fokus seinere år, noe vi nå ser effekten av. Det er sterkere oppfølging av skogeiere som har avvirket gran og ikke plantet til (utvelgelse via aktivitet i skogfondsoversikt), tilskudd til tettere planting (klimatiltak) og rabattordninger på plantekjøp v bestilling av hogstoppdrag.

Planteaktiviteten begynner å nærme seg ønsket nivå.

Tiltak som bidrar til økt opptak og redusert utslipp av klimagasser i skogbruket er:

- Økt plantetetthet på eksisterende arealer
- Gjødsling av skog
- Skogplanteforedling
- Økt avvirkning

6.3 Skogsbilveier:

Et godt skogsbilveinett er helt nødvendig for et rasjonelt skogbruk. Veldig mange av skogsbilveiene i Fet har for dårlig standard og krever betydelig vedlikehold og opprustning. Det bør settes av ressurser til å utarbeide oversikt over alle skogsbilveier med prioriteringsliste over de veiene som har størst behov for opprustning med hensyn på standard og skogressursene de skal betjene, samt å jobbe mot veiforeninger som ikke er aktive.

6.4 Bruk av tre:

Nye metoder for å benytte tre gjør at trebruer er gjennomførbart, også for store brukonstruksjoner. Bl.a. vurderes ny Mjøsbru i tre som gjennomførbart. Tilsvarende bør det vurderes om trebru er et reelt alternativ ved valg av løsning for ny bru over Glomma. Det er klimasmart, et utstillingsvindu for trebruk, og ikke minst vil det passe godt sammen med Fetsund lenser sin profil.

Muligheter skogbruk

Kommunen skal:

- Vurdere etablering av biovarmeanlegg ved oppføring av egne bygg
- Vurdere om biovarmeanlegg kan etableres til oppvarming av eksisterende bygg
- Legge til rette for og stimulere til ungskogpleie
- Kartlegge tilstanden på skogsbilveiene

7 FRILUFTSLIV

Kommunedelplan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet 2015-2025 ble vedtatt i 2015.

Formålet med denne planen er blant annet:

- Bidra til god folkehelse
- Sette mål for kommunens arbeid innenfor idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet

Fet kommune har gode muligheter for friluftaktivitet. Allemannsretten gir alle lov til å ferdes og oppholde seg i utmarka i Norge. Med hjemmel i friluftsløven § 3 er ferdsel til fots i innmark som fører til utmark tillatt hele året hvis ferdselen kan skje uten å passere gjennom gårdsplass/hustomt og ikke er til «utilbørlig fortrengsel eller ulempe for eier eller bruker».

Noe av denne friluftaktiviteten foregår i kommuneskogen og noe på areal som eies og drives av private grunneiere. Veier som er anlagt for næringsrettet virksomhet er også viktige for innbyggernes mulighet for friluftsliv.

Turstier i skog finnes flere steder i kommunen. Det er også opparbeidet to turstier i Fet som delvis går gjennom jordbrukslandskapet: Taterstigen (fra Nystua Skårer i Faldalen til Hammeren i Sørum) og Kongevegen.

Der turstier går gjennom beiteområder eller nært fulldyrka jord kan det oppstå problemer enten med tråkk eller ved at dyr på beite forstyrres.

Deler av kommuneskogen ligger sentralt til for turgåere både sommer og vinter, og er mye brukt. Det bør legges til rette for i størst mulig grad å kanalisere friluftsliv til disse områdene av kommuneskogen med skilting, parkeringsmuligheter, turstier og løyper, samtidig som det skal drives ordinært skogbruk som et utstillingsvindu for skogbruk i praksis.

I skisesesongen kjøres det opp mellom 60 og 70 km turløyper i kommunen.

Det er fare for isbrann og mer tele i bakken der skiløyper kjøres på fulldyrka jord. Det er viktig at avklaringer rundt dette gjøres før hver sesong slik at overvintringsskader på høstkorn og eng kan unngås. Bedre kontakt og avtaler mellom de som anlegger skiløyper og grunneierne er nødvendig.

Muligheter friluftsliv

Kommunen skal:

- Drifte kommuneskogen slik at både hensynet til skogdrift og friluftinteressene ivaretas
- Bidra til at tilrettelegging for friluftsliv skjer på en slik måte at jordbruksinteressene ikke blir skadelidende

8 NÆRINGSUTVIKLING

8.1 Inn på tunet

Inn på tunet er tilrettelagte og kvalitetssikrede velferdstjenester på gårdsbruk. Godkjente gårder tilbyr aktiviteter som gir meningsfylt arbeid, mestring, utvikling og trivsel. De viktigste brukerne av tilbudet er barn- og unge, mennesker med rusproblemer, funksjonshemmede og eldre.

Fet kommune har bare to tilbydere av Inn på tunet. Det er derfor et mål å øke både antall brukere og antall tilbydere.

8.2 Reiseliv

Fet har få tilbydere innen reiseliv. Utleie av husvære til fisketurister er etablert på to landbrukseiendommer med gjeddefiske i Øyeren («catch and release») som hovedaktivitet.

8.3 Småskala matproduksjon

På tross av nærhet til det største markedet i Norge (Oslo og Akershus) er småskala matproduksjon lite utbredt i Fet. Fet har en produsent av økologisk bringebær og noen produsenter av honning. I tillegg selges det egg og grønnsaker direkte fra noen produsenter.

Bondens marked som er en møtearena for matprodusenter og forbrukere arrangeres flere steder i fylket, blant annet i Lillestrøm.

Muligheter næringsutvikling

Kommunen skal:

- Bistå produsenter som ønsker å starte opp med småskala matproduksjon med hjelp og informasjon mot «nødvendige instanser» (Innovasjon Norge, Mattilsynet)